

Nr 26.

Ankom till riksdagens kansli den 24 mars 1936 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående viss komplettering av lagen om arbetarskydd.

Andra lagutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 50 i första kammaren av herrar *Nilsson, Theodor*, och *Wangson, Otto*, samt nr 101 i andra kammaren av herr *Lind m. fl.*

I motionerna, vilka äro likalydande, har anförts:

År 1931 företog riksdagen en omfattande revision av lagen om arbetarskydd av den 29 juni 1912. Utan tvivel voro flertalet av de förändringar, som då företogos, till nytta och gagn för dem, som äro sysselsatta inom lagens tillämpningsområde.

De erfarenheter, som gjorts, sedan de nya bestämmelserna trädde i tillämpning, ha dock ådagalagt, att ifrågavarande lag på vissa punkter är i behov av komplettering för att kunna bereda arbetarna det skydd och den trygghet, lagen avser att skänka. Sålunda måste det anses som ett betänkligt förhållande, att arbetsgivarna kunna ålägga de anställda att utan tillsyn utföra ofta riskfyllt arbete vid maskin. Framför allt måste en sådan ordning betecknas såsom otillfredsställande, då arbetet utföres nattetid.

Då de skyddsanordningar, som lagen ålägger arbetsgivarna att vidtaga till skydd mot olycksfall och ohälsa, äro en kostnadsfråga, uppstå ofta svårigheter för dessa att uppfylla sina skyldigheter. Härigenom uppstår helt naturligt ökad risk för olycksfall. Men även om allt, som rimligen kan begäras, blivit gjort för att minska olycksrisken, förefinnes dock denna i viss mån. Den kan aldrig helt elimineras.

Den bestämmelse i lagen om arbetsskydd, som förpliktigar företagarna att vidtaga säkerhetsåtgärder av här ifrågavarande art av arbete, återfinnes i nämnda lags 3 § första stycket. Förenämnda stadgande är dock hållet i alltför allmänna ordalag för att dessa skola känna sig förpliktade att vidtaga möjligast effektiva åtgärder. Exempel härå saknas ingalunda. Inom textilindustrin förekommer ofta att arbetare beordras till arbete vid maskin nattetid (därvid de ensamma få utföra arbetet). Skulle olycksfall därvid inträffa, kunde detta medföra högst betänkliga konsekvenser för den skadade. Det synes rimligt, att arbetsgivarna på ett eller annat sätt ålades sörja för större trygghet för arbetarna. Önskligt vore att minst två arbetare ständigt vore tillstädes i samma arbetslokal, då den ene vid olycksfall snabbt kunde bringa den andre möjligast effektiva hjälp. Om inte detta av ekonomiska eller andra skäl skulle låta sig göra, borde under alla förhållanden i lagen föreskrivas skyldighet för arbetsgivarna att genom nattvakt eller på annat sätt ordna betryggande övervakning och tillsyn.

Det finnes anledning att antaga, att liknande förhållanden förekomma även inom andra områden av näringslivet. Detta problem har vid skilda tillfällen under årens lopp varit föremål för diskussion och överväganden såväl inom arbetarnas organisationer som inom det ämbetsverk, som har att handlägga hithörande spörsmål. I vilken utsträckning arbete ordnat på här antytt sätt förekommer, är emellertid icke ådagalagt. Icke heller torde det finnas någon tillförlitlig statistik över vid dessa arbeten inträffade olycksfall. En utredning av här ifrågavarande spörsmål synes sålunda vara av behovet påkallad.

Motionerna utmynna i en hemställan, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t måtte verkställa en allsidig utredning i ärendet samt till riksdagen inkomma med det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Över motionerna har utskottet i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver begärt yttrande av socialstyrelsen. Utskottet har därjämte lämnat svenska arbetsgivareföreningen och landsorganisationen i Sverige tillfälle att yttra sig över motionerna. För innehållet i de yttranden, som i anledning härav kommit utskottet tillhanda, lämnas redogörelse här nedan.

Arbetarskyddslagen innehåller i 3—7 §§ föreskrifter till förekommande av olycksfall och ohälsa i arbete.

3 § har följande lydelse:

Arbetsgivare är pliktig iakttaga allt, som i avseende å arbetslokaler, maskiner och redskap eller eljest med hänsyn till arbetets natur skäligen kan anses av nöden för att skydda hos honom sysselsatta arbetare mot olycksfall och ohälsa i arbetet.

Det åligger arbetarna att iakttaga tillbörlig försiktighet och jämväl i övrigt låta sig angeläget vara att, i vad på dem ankommer, medverka till förekommande av olycksfall och ohälsa i arbetet.

I 4 § stadgas:

Till förekommande av olycksfall i arbetet skall av arbetsgivare särskilt iakttagas:

a) Å ställen, där arbetarna äro utsatta för fara att skadas genom fall eller genom nedstörtande föremål, skola, i den mån arbetets natur sådant medger, nödiga skyddsinrättningar anordnas, såsom att golvöppningar, ställningar, gallerier, hissar och dylika förses med betryggande hägnad samt att ledstänger anbringas i trappor.

b) Hissar, kranar, hängbanor och andra därmed jämförliga transportanordningar skola underkastas besiktning och provning på sätt, som kan anses betryggande; och skall å dem finnas på lämpligt ställe tydligt angivet den bärighet i vikt, varför de vid senaste besiktning godkänts, jämte dagen för denna besiktning ävensom, då de äro avsedda för persontrafik, det antal personer, som utan fara kan på en gång begagna dem.

c) Ställningar, stegar och dylikt skola med hänsyn till material, konstruktion och utförande erbjuda betryggande säkerhet.

d) Kar, bassänger och andra öppna kärl, vilka med hänsyn till läge och

innehåll eller djup medföra fara, skola, därest så lämpligen kan ske, vara behörigen kringgårdade.

e) För arbetarnas räddande vid eldsvåda skola sådana åtgärder träffas, som med hänsyn till arbetets natur, arbetslokalens belägenhet och beskaffenhet samt arbetarnas antal kunna anses tillfyllestgörande, såsom anordnande av verksamt brandalarm, tillfredsställande utrymningsvägar, lätt tillgängliga och lätt öppnade utgångar och fönster, säkerhetsstegar, brandsäkra trappor och dylikt.

f) Gångar i arbetslokaler skola vara så breda och höga, att arbetarna icke utsättas för att skadas av i gång varande maskinella anordningar. Golv i arbetslokal skall, särskilt i närheten av farliga maskiner och å andra farliga platser, hållas i sådant skick, att arbetarna ej utsättas för att snava eller halka.

g) Motorer, maskiner, transmissioner och andra mekaniska hjälpmedel, vilkas rörliga delar medföra fara för arbetarna, skola kringgårdas eller eljest så anordnas, att såvitt möjligt den med dem förbundna faran undanröjes.

h) Elektriska maskiner, apparater och ledningar skola vara så anordnade, att arbetarna icke utsättas för fara att skadas genom elektrisk ström.

i) Innan transmission sättes i gång, skall detta på förut bekantgjort sätt tillkännagivas i varje arbetslokal, dit drivkraft förmedelst transmissionen överföres. Är transmission, som kan medföra fara, ej på betryggande sätt inskyddad, skola tillfredsställande anordningar för skyndsamt stannande av densamma finnas vidtagna inom arbetslokalen.

k) Arbetsmaskin, som medför fara för arbetarna, skall såvitt möjligt vara försedd med inrättning ej mindre för dess hastiga stannande än även till förhindrande av oavsiktlig igångsättning.

Svänghjul, remskivor och andra roterande maskindelar må icke givas annan belastning eller större hastighet, än att de därvid erbjuda tillfredsställande säkerhet.

l) För till- och frånslagning av transmissionsrem eller -lina skall, där sådan åtgärd är förenad med fara, finnas ändamålsenlig anordning.

m) Därest maskin eller transmission måste rengöras eller smörjas, medan den är i gång, skola, där sådant är möjligt, åtgärder vara vidtagna till förekommande av olycksfall.

n) Sådan ångpanna, kokare eller annat kärl under tryck, som genom explosion kan förorsaka olycksfall, skall med hänsyn till material, konstruktion och utrustning erbjuda betryggande säkerhet och för den skull underkastas besiktning och provning på sätt, som för utrönande av dess säkerhet i berörda avseenden kan anses tillfyllestgörande.

o) Tillfredsställande belysning skall finnas anordnad.

p) Vid förflyttning av tunga föremål skall tillses, att arbetet ordnas och ledes på betryggande sätt samt att för arbetet använda redskap erbjuda tillräcklig säkerhet.

q) Till arbete, där bristande kunskap eller färdighet måste anses medföra fara för olycksfall, må arbetare, som saknar nödig erfarenhet, ej användas. med mindre honom lämnas erforderlig undervisning och ledning.

r) Vid arbete, däri arbetarna äro utsatta för fara att skadas genom explosiva, eldfarliga, giftiga eller frätande ämnen, skola sådana åtgärder vara vidtagna, att denna fara i möjligaste mån undanröjes.

I 5 § stadgas om vad arbetsgivare särskilt skall iakttaga till förekommande av ohälsa i följd av arbetet.

Enligt 6 § skola, där så finnes nödigt, i arbetslokal eller å annan lämplig plats anslås föreskrifter om vad arbetarna böra iakttaga för att undvika olycksfall och ohälsa i arbetet. Å särskilt farliga ställen skola anbringas anslag, som uppmana till synnerlig försiktighet.

Finnes för tillämpning av 3 § i avseende å visst slag av sysselsättning eller användande av visst slag av maskin, redskap eller arbetslokal behov av närmare föreskrifter, utöver vad i 4—6 §§ stadgas, må enligt 7 § 1 mom. Konungen utfärda sådana föreskrifter.

Tillsyn å efterlevnaden av arbetarskyddslagen och med stöd av densamma meddelade föreskrifter utövas enligt 23 §, under överinseende och ledning av yrkesinspektionens chefsmyndighet (socialstyrelsen), av yrkesinspektionens befattningshavare samt kommunala tillsynsorgan.

Socialstyrelsen har i sitt över motionerna avgivna yttrande efter en sammanfattning av innehållet i motionerna anfört:

I lagen om arbetarskydd finnes ingen särskild bestämmelse rörande arbetes utförande av ensam person. Skulle emellertid uppenbar fara för olycksfall föreligga för arbetare vid utförande ensam av visst arbete, måste det på grund av det allmänna stadgandet i 3 § första stycket nämnda lag anses åligga arbetsgivaren att vidtaga erforderliga åtgärder till arbetarens skyddande. Från yrkesinspektionens sida kan följaktligen med stöd av nämnda stadgande ingripande ske i förevarande avseende. Några närmare regler för ett sådant ingripande har man emellertid hittills icke ansett sig kunna uppställa, utan ha förutsättningarna därför bedömts med hänsyn till förhållandena i varje särskilt fall. Härvid ha tagits i övervägande arten och graden av den olycksfallsrisk, som varit för handen vid arbetet i fråga, liksom även den särskilda risk, för vilken ensam person kunnat anses vara utsatt, därest han skulle drabbas av olycksfall (såsom svårighet att tillkalla hjälp eller sannolikhet för att ej bliva upptäckt).

Landsorganisationen i Sverige har tillstyrkt, att en utredning i ärendet i enlighet med vad i motionerna yrkats måtte beslutas av riksdagen.

Svenska arbetsgivareföreningen har inledningsvis redogjort för huvudinnehållet i motionerna samt därefter anfört:

Det kan icke förnekas, att det här och var inom olika industrier förekommer, att arbetare ensam handhar sådant arbete, som är mer eller mindre riskfyllt. Förekomsten härav är, så långt vår erfarenhet räcker, dock föga omfattande, särskilt när fråga är om nattarbete. Att arbetare inom textilindustrin beordras att ensam sköta en maskin nattetid ifrågakommer väl, men dock endast undantagsvis. Vi kunna därför icke vitsorda motionärernas uppgift om, att dylikt riskfyllt nattarbete skulle vara särskilt ofta förekommande inom textilindustrin. Denna industri kan för övrigt uppvisa en särskilt låg olycksfallsrisk.

I de fall, då riskfyllt arbete kommer till utförande utan omedelbart tillsyn, är detta betingat av arbetsförhållandenas natur. Ett förbud häremot skulle kräva antingen helautomatisering av arbetet, där sådant låte sig göra, eller

ock en dubblering av arbetsstyrkan. Båda åtgärderna skulle medföra en betydande kostnadsökning för de berörda företagen. Särskilt orimliga skulle de ekonomiska konsekvenserna bli av ett generellt förbud, som även omfattar sådant på dagen pågående arbete, vilket utföres av ensam arbetare utan omedelbar tillsyn.

De faktiska arbetsförhållandena giva enligt vår mening icke anledning till en framställning av det slag, varom här är fråga. Arbetarnas säkerhet tillgodoses genom fortlöpande kontroll av yrkesinspektionen. Från yrkesinspektörernas sida ha — så vitt vi känna — inga anmärkningar framställts i förevarande hänseende.

Men även om arbetsförhållandena å enstaka arbetsplatser skulle kunna motivera en bättre tillsyn över i riskfyllt arbete ensamt sysselsatt arbetare, kan sådant förhållande enligt vår åsikt icke i någon mån motivera en lagändring. Arbetarskyddslagens bestämmelser äro, såvitt vi kunna finna, sådana, att de på tillfredsställande sätt garantera ett effektivt arbetarskydd även i det hänseende, varom motionerats. Sålunda åläggas arbetsgivaren i 3 § att iakttaga allt, som kan anses vara av nöden för att skydda hos honom sysselsatta arbetare mot olycksfall och ohälsa i arbetet. Denna föreskrift efterföljes i 4 och 5 §§ av exempel på vad som under olika arbetsförhållanden särskilt bör iakttagas. Denna exemplifiering är icke uttömmande. Till en början kunna dessa bestämmelser, när helst anledning därtill finnes, kompletteras av socialstyrelsens anvisningar. Åtlydas ej yrkesinspektionens föreskrifter, har socialstyrelsen makt att förbjuda visst arbetsförfarande, så framt ej erforderliga skyddsåtgärder vidtagits. Brott mot detta förbud är straffbelagt. Därtill kommer emellertid, att Konungen enligt 7 § äger att med stöd av 3 §:s allmänna bestämmelser utfärda generella föreskrifter vid sidan av dem, som äro särskilt angivna i lagen. Då åliggandet i 3 § utan tvivel omfattar även åtgärder, som äro avsedda att mildra verkningarna av ett olycksfall — här talas om skydd mot ohälsa och i 5 § framdragas som exempel härå anordningar, som tjäna såsom första hjälp vid olycksfall — kan Konungen i mån av behov lämna föreskrifter om tillsyn över ensam arbetande. Denna utformning av lagstiftningen med en allmän bestämmelse, som vid behov kan konkretiseras genom en snabb författningsåtgärd, har ansetts som den lämpligaste. Med hänsyn till de olikartade förhållanden, å vilka lagen är avsedd att tillämpas, och den hastighet, som kännetecknar det tekniska framåtskridandet, föreslog redan yrkesfarekommittén, att i lagen borde intagas en mera allmänt hållen skyddsbestämmelse med viss exemplifiering, medan »specialföreskrifterna, vilka närmast vore att anse såsom regler för de allmängiltiga bestämmelsernas tillämpning på vissa områden och vilka måste kunna lätt ändras och fullständigas för att följa teknikens rastlösa utveckling, borde få utfärdas under enklare och mindre tidsödande former än dem, som gällde för lagars åstadkommande». Vid den ändring, som bl. a. 7 § undergick 1931, framhävdes, att den Konungen tillkommande funktionen ej skulle inskränkas till föreskrifter endast för det särskilda fallet, utan borde skyddsbestämmelser även av mera generell natur av praktiska skäl kunna meddelas av Konungen. Det förutsattes dock, att sådan åtgärd icke skulle komma i fråga annat än då verkligt behov föreläge.

Då vi sålunda med stöd av det ovan anförda ej finna något som helst skäl till ändring av arbetarskyddslagen i det av motionärerna angivna hänseendet och påkallade utredning därför är omotiverad, få vi för vår del avstyrka bifall till de väckta motionerna.

I årets statsverksproposition (femte huvudtiteln, punkten 11, sid. 17) har föredragande departementschefen, statsrådet Möller, i sammanhang med frågan om medelsbehovet beträffande yrkesinspektionens omkostnader anfört, bland annat:

Innan jag går till en uppskattning av medelsbehovet, vill jag erinra, att frågan om en effektivisering av yrkesinspektionen varit föremål för uppmärksamhet sedan flera år. Sålunda föreligger ett av socialstyrelsen i ämnet utarbetat förslag, vilket dock med hänsyn till de med dess realiserande förknade kostnaderna hittills icke blivit föremål för statsmakternas prövning. Då en utredning rörande socialstyrelsens organisation pågår, vilken utredning jämväl kommer att beröra förevarande spörsmål, torde styrelsens förslag av denna anledning ej böra upptagas till avgörande förrän i samband med de organisationsfrågor, som utredningen i övrigt omfattar. Emellertid synas mig vägande skäl tala för att en detalj i effektiviseringsproblemet redan nu blir föremål för uppmärksamhet. Jag syftar härvid på att bereda tillfälle till ökat antal tjänsteresor vid yrkesinspektionen.

Departementschefen föreslog en höjning av de till reseersättningar avsedda medlen med 18 300 kronor. — Det begärda anslaget har därefter beviljats av riksdagen.

Utskottet.

I motionerna har yrkats utredning rörande komplettering av lagen om arbetarskydd för att lämna arbetarna den trygghet, som lagen avser att skänka, därvid särskilt framhållits, att behov av ändring föreligger för att bereda ökat skydd, då en arbetare ensam utför arbete i en arbetslokal. Ehuru i gällande arbetarskyddslag icke finnes någon särskild bestämmelse rörande de fall, då arbete utföres av ensam person, måste det på grund av det allmänna stadgandet i 3 § första stycket i lagen åligga arbetsgivare att, om uppenbar fara för olycksfall under nämnda förhållande skulle anses föreligga, vidtaga erforderliga åtgärder för att skydda arbetaren. Med stöd av nämnda stadgande kan sålunda redan nu ingripande ske från yrkesinspektionens sida för att förebygga den större olycksfallsrisk, som kan vara förenad med sådant arbete, som utföres av ensam person.

Frågan om åtgärder för att åstadkomma större verkan av yrkesinspektionen än vad som nu ernås är för närvarande föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Riksdagen har emellertid på framställning från Kungl. Maj:t redan i år på en punkt vidtagit åtgärder för att bereda yrkesinspektionen ökad möjlighet att utöva tillsyn, i det att riksdagen anvisat förhöjt anslag till reseersättningar.

Om sådant fall skulle inträffa, att närmare föreskrifter utöver de i arbetarskyddslagen meddelade erfordras i avseende å visst slag av sysselsättning eller användning av visst slag av maskin, redskap eller arbetslokal, äger Konungen enligt 7 § i arbetarskyddslagen utfärda sådana föreskrifter. Skulle behov visa sig föreligga av särskilda föreskrifter i de hänseenden, som av-

setts i motionerna, torde därför Konungen komma att i administrativ ordning vidtaga åtgärder.

Med hänsyn till vad ovan anförts anser utskottet skäl icke föreligga för riksdagen att i anledning av motionerna begära utredning rörande ändringar i arbetarskyddslagen. Utskottet får därför hemställa,

att förevarande motioner, I: 50 och II: 101, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 24 mars 1936.

På andra lagutskottets vägnar:

K. G. WESTMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *K. G. Westman*, *Frändén**, *Sigfrid Hansson**, *Sam Larsson**, *P. Sandström*, *Norman**, *Olof Carlsson* och *Carlström*;

från andra kammaren: herrar *Hage*, *Sandström* i Sollefteå, *Molander* och *Gardell* i Gahns, fru *Nordgren* samt herrar *Hermansson**, *Johanson* i Huskvarna* och *Thorell**.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.